

LAUSUNTO

Lakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa HE 133/2020 vp johdosta. Sanotussa esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevaa lainsäädäntöä.

1) Lähtökohta

Pidän perusteltuna siirtymistä menettelyyn, jossa suullinen todistelu tallennetaan käräjäoikeudessa ja siihen perehdytään muutoksenhaussa pääsääntöisesti vain nauhoitteiden avulla. Tässä lausunnossa otan siten esiin vain eräitä huomioita siitä, miten ehdotettuja säännöksiä olisi jatkovalmistelussa syytä tämentää.

2. Jäsennelty pääkäsittely

Ehdotuksessa korostetaan (sinänsä täysin perustellusti) sitä, että tallenteiden hyödyntäminen muutoksenhaussa edellyttää jäsennellysti toimitettua pääkäsittelyä ja etenkin jäsennellysti toimitettua todistelua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että todistelu pitää ottaa vastaan todistusteemoittain. Jäsenneltyä pääkäsittelyä on luonnollisesti pidettävä tärkeänä tavoitteena, mutta samalla olisi syytä huomata, että sen toteuttaminen ei etenkään niin sanotussa pääkuulustelussa (kuulustelussa, jonka suorittaa todistajan kuultavaksi kutsunut asianosainen) ole aina erityisen yksinkertaista. Pääkuulustelussa kuultavan pitää nimittäin antaa vapaasti kertoa, mitä hän asiasta tietää, eikä hänelle ainakaan pääkuulustelun aluksi ole sallittua esittää täsmäkysymyksiä, vaan kuultavaa pitää ainoastaan pyytää omin sanoin kertomaan tietonsa käsiteltävästä asiasta (OK 17:48.2). Ja jos kuultavalle tällaisessa tilanteessa on ilmoitettu useampia todistusteemoja, kuulustelusta tulee erittäin hankala, jos oikeuden puheenjohtajan pitäisi kokoajan valvoa, että kuultava kertoo teemoittain jäsennellysti yhdestä todistusteemasta kerrallaan.

Sen sijaan niin sanotussa vastakuulustelussa ja täydentäviä kysymyksiä esittäessä todistusteemoittain jäsennelty kuuleminen on yksinkertaisempaa sillä nyt sanotut kuulustelutyypit perustuvat täsmäkysymysten esittämiseen.

2.1 Täsmennysehdotus

Jatkovalmistelussa olisikin nähdäkseni lakivaliokunnan mietinnön perustelutekstissä mainita siitä, että ei ole tarkoituksenmukaista, että oikeudenpuheenjohtaja käyttää liian paljon tarmoa sen valvomiseen, että kuultava antaa pääkuulustelussa kertomuksen teemoittain silloin, kun kuultavalle on ilmoitettu useita todistusteemoja.

3. Hovioikeuden kokoonpano päätettäessä uudelleen kuulemisesta tai lisäkysymysten esittämisestä sekä muutoksenhaku sanottuun päätökseen

Ehdotetussa OK 26:9:ssä säädetään siitä, että hovioikeus päättää valmistelussa kuullanko alioikeudessa kuultu todistaja kokonaan uudestaan tai kuullaanko häntä pääkäsittelyssä lisäkysymysten esittämistä varten. Ehdotuksessa ei käsitellä ollenkaan sitä, missä kokoonpanossa hovioikeus nyt sanotut ratkaisunsa tekee ja ottaen huomioon ratkaisun merkitys muutoksenhakijan kannalta saattaisi olla perusteltua, että ratkaisu tehtäisiin kolmen tuomarin kokoonpanossa.

Vastaavasti esityksessä ei ole otettu kantaa siihen, olisiko päätökseen hylätä uudelleen- tai lisäkuulustelupyyntö mahdollista hakea muutosta erikseen eikä siis vasta pääasian yhteydessä. Erillinen muutoksenhaku voisi useinkin olla näissä asioissa tarpeen, sillä muuten asianosainen joutuu ”turhaan” prosessaamaan jutun hovioikeudessa läpi, jotta pääsisi hakemaan korkeimmalta oikeudelta muutosta uudelleenkuulemis- tai lisäkysymysasiassa.

3.1. Täsmennysehdotus

Oikeudenkäymiskaaren 2 lukuun pitäisi ottaa säännös hovioikeuden päätösvaltaisesta kokoonpanosta silloin, kun se ratkaisee uudelleen kuulustelun tai lisäkysymysten esittämistarpeen.

Valiokunnan mietinnön perusteluihin pitäisi ottaa viittaus OK 17:68.3:in maininnoin, että erillinen muutoksenhaku voi olla mahdollinen myös silloin, kun hovioikeus on hylännyt uudelleenkuulemis- tai lisäkysymysten esittämispyyntön.

Turussa 13.10.2021

Mikko Vuorenpää
Prosessioikeuden professori
Lapin yliopisto